

Julian Kałowski

"Die ermländischen Diözesansynoden 1922 und 1932", Adam S. Ornatek, Münster 2001 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 45/1-2, 290-292

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

terystyczne *quid proprium* instytucji świeckich. Niezależnie od tego pewne trudności, nie tylko zresztą jego zdaniem, nastręcza poprawna wykładnia kan. 711, szczególnie *passus*: „[...] członek instytutu świeckiego mocą swojej konsekracji nie zmienia własnej pozycji kanonicznej w Ludzie Bożym, świeckiej lub duchownej [...]” (por. też kan. 207 § 2). W konkluzji do interpretacji tego stwierdzenia Autor podkreśla, że: a) świecki charakter, o którym tu mowa, bez wątpienia nie jest tożsamy z „świeckością” wiernych, jakiej nabywają przez konsekrację chrztu; członkowie instytutów zakonnych i świeckich partycypują w tej samej rzeczywistości – należą do *status consecratorum*, jakkolwiek nie w sposób identyczny i nie z tą samą „intensywnością”; b) „świeccy konsekrowani” żyją w świecie i zobowiązani są do apostołatu w świecie, ale wśród różnych sposobów chrześcijańskiej egzystencji ich stan jest bardziej radykalną formą życia (s. 286-289). Ciekawe są również uwagi Autora na temat inkardynacji duchownych – członków instytutów świeckich (s. 288-291).

3. Sądzę, iż nieco obszerniejsza prezentacja kilku bardziej interesujących fragmentów publikacji T. Rincón-Pérez'a wystarczyłaby przekona zainteresowanych kanonistów do wnikliwego zapoznania z nią. Należy on do tych, których – moim zdaniem – nie można pominąć przy aktualnej i naukowo pogłębionej eksploracji tej dyscypliny prawa kanonicznego.

Bronisław W. Zubert OFM

Adam S. Ornatka, *Die ermländischen Diözesansynoden 1922 und 1932, Münster i. Westfalen 2001, ss. 262.*

Niniejsza publikacja jest rozprawą doktorską, jaką w 1998 roku przedstawił Autor, kapłan archidiecezji warmińskiej, Radzie Wydziału Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, obecnie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Promotorem w przewodzie doktorskim był ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski, ówczesny Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego, zaś recenzentami ks. prof. dr hab. Jan Dudziak z Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie oraz ks. prof. dr hab. Marian Fąka z Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie.

Dysertacja ta po przetłumaczeniu na język niemiecki została wydana w ramach czasopisma *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde des Ermlands* jako publikacja nr 15.

W pierwszym rozdziale pracy przedstawiono tło historyczne, czyli warunki polityczne, gospodarcze, religijne i prawne, jakie oddziaływały na diecezję warmińską w latach 1922-1932. Pamiętać należy, że omawiana diecezja istniała przez stulecia jako *diocesis exempta*, co w sposób nieunikniony musiało wpływać na prawodaw-

stwo partykularne w tym Kościele partykularnym. Dodatkowo w 1917 r. został promulgowany Kodeks Prawa Kanonicznego, który zmieniał w istotny sposób prawo powszechnie.

Zwołanie zatem synodu diecezjalnego w r. 1922 po znacznej przerwie, związanej z istnieniem parytetu wyznaniowego w państwie pruskim, pozwoliło na otwarcie się tej diecezji na aktualne problemy, jakie w ramach tematyki pastoralnej omawiano podczas Konferencji Biskupiej w Fuldzie. Tęgo rodzaju wymiana doświadczeń duszpasterskich w znacznym stopniu przyspieszyła integrację poszczególnych diecezji jednego organizmu politycznego. Następne wydarzenia – takie jak plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu, zawarcie konkordatu między Stolicą Apostolską i Wolnym Państwem Pruskim w r. 1929 oraz utworzenie nowej wrocławskiej prowincji kościelnej, w skład której weszła i diecezja warmińska – pozwoliły na ustanowienie i wprowadzanie w życie w sposób usystematyzowany nowego prawa partykularnego. Okazją ku temu stał się synod diecezjalny z r. 1932.

Autor przybliżył w rozprawie również sylwetki obu biskupów warmińskich, którzy wówczas zwoływali synody, tj. Augustyna Bludau oraz Maksymiliana Kallera.

W drugim rozdziale dysertacji mamy do czynienia z analizą poszczególnych synodów, warunków ich zwołania, uczestników, regulaminów, źródeł oraz podjętych przez nie różnego rodzaju decyzji prawnych. Trzeba zauważyć, że zamieszczenie pełnej listy uczestników obu synodów pozwala czytelnikowi zapoznać się z przekrojem duchowieństwa diecezji warmińskiej omawianego okresu.

Rozdział trzeci publikacji omawia kwestię kształcenia duchowieństwa dla potrzeb diecezji warmińskiej tamtego czasu. Zajmowały się tym między innymi konwikty gimnazjalne w Braniewie, Reszlu i Olsztynie, stanowiące odmianę niższego seminarium, natomiast edukację kandydatów do kapłaństwa w ramach studiów filozofii i teologii prowadziła Akademia Państwowa w Braniewie. Autor poświęca również uwagę staraniom uczelni o uzyskanie prawa nadawania stopnia naukowego doktora w zakresie teologii ze skutkami kanonicznymi w Kościele katolickim. Na koniec omówiono kwestię doksztalcania kapłanów w ramach istniejących wówczas środków oraz ich formację ascetyczną.

Rozdział czwarty ukazuje czytelnikowi zagadnienia związane z nauczaniem religii katolickiej w szkołach państwowych, misji kanonicznej udzielanej nauczycielom, a także Katolickiej Organizacji Szkolnej w diecezji. Oba synody warmińskie podkreślały tu rolę aktywności rodziców w ramach poszczególnych rad rodzicielskich w kontrolowaniu edukacji swoich dzieci.

Rozdział piąty zajmuje się zagadnieniem życia liturgicznego w diecezji warmińskiej w relacji do Kodeksu Prawa Kanonicznego z r. 1917. Autor ukazał w nim zachowywanie tradycji diecezjalnej w zgodzie z nowym *Rituale Romanum*. Wysiłki obu synodów warmińskich doprowadziły do powstania specjalnego *Rituale War-*

miense, który obowiązywał na terenie diecezji aż do Soboru Watykańskiego II. Jego cennym osiągnięciem było przystosowanie niektórych elementów liturgicznych do języków używanych na obszarze diecezji, tj. polskiego i niemieckiego. Równie wartościowe było wcielenie w życie w ramach troski o liturgię idei „Kościoła wędrującego” („Wandernde Kirche”), co stało się udziałem Kościoła powszechnego po Vaticanum II.

Rozdział szósty traktuje o stowarzyszeniach wiernych, Akcji Katolickiej oraz organizacji *Caritas*. Organizowana wówczas Akcja Katolicka stanowiła oś koordynacji pracy diecezjalnej i umożliwiła optymalne wykorzystanie potencjału ówczesnej diecezji warmińskiej, dysponującej rozlicznymi stowarzyszeniami wiernych.

W rozdziale siódmym Autor opracował kwestie dotyczące struktury administracyjnej diecezji warmińskiej, położenie ekonomiczne duchowieństwa, zagadnienia *iura stolae* oraz finansowanie biskupiego seminarium duchownego w Braniewie.

Prezentowana pozycja stanowi ogniwo w badaniach nad synodami diecezjalnymi w okresie między obiema wojnami światowymi minionego stulecia i jest znaczącym przyczynkiem do poznania tego zagadnienia. Autor ukazał w swojej pracy dynamikę synodów diecezjalnych na przykładzie państwa pruskiego, gdzie przecież znajdowały się diecezje o bogatej historii i tradycji, jak kolońska, paderborneńska czy wrocławska, które nadawały ton katolicyzmowi w tym rejonie Europy. Niniejsza pozycja pokazuje również rolę i znaczenie ludzi świeckich w Kościele w omawianym okresie.

Ks. Julian Kałowski MIC

Fondazione Migrantes della Conferenza Episcopale Italiana, *Enchiridion della Chiesa per le Migrazioni. Documenti magistrali ed ecumenici sulla pastorale della mobilità umana (1887-2000)*, a cura di Giovanni Graziano Tassello con la collaborazione di Luisa Deponti e Mariella Guidotti, Edizioni Dehoniano Bologna 2001, ss. 1842.

Ruchliwość ludzka jest istotnym zjawiskiem współczesnego świata i ma znaczący wpływ na życie poszczególnych osób jak i całych społeczeństw. Kościół istnieje w świecie i nie może pozostawać obojętny wobec zjawisk dokonujących się w nim, bowiem one stanowią otoczkę jego życia, jego środowisko. Kościół – nie pomijając świeckich aspektów zjawiska migracji – jest zainteresowany przede wszystkim jego religijną stroną i problemami wszechstronnej opieki duszpasterskiej nad migrującymi. Dla Kościoła migracja nie jest zwykłym fenomenem społecznym, ale swojego rodzaju laboratorium wiary.

Prezentowana pozycja w sposób harmonijny, a jednocześnie pełny – w wyznaczonym zakresie – przedstawia dokumenty Kościoła dotyczące migracji i jednocze-